

Sygn. akt I CSK 482/09

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 czerwca 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący)

SSN Jan Górowski

SSA Jan Futro (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M. G. i D. G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Spółce Akcyjnej z siedzibą w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 16 czerwca 2010 r.,

skargi kasacyjnej powodów od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 6 marca 2009 r., sygn. akt VI ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok w punkcie I, w części w jakiej oddalono powództwo o zapłatę kwoty 369 933,57 zł (trzysta sześćdziesiąt dziewięć tysięcy dziewięćset trzydzieści trzy złote pięćdziesiąt siedem groszy) i orzeczono o kosztach procesu oraz w punkcie III i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 17 kwietnia 2008 r. Sąd Okręgowy w P. rozpoznając sprawę z powództwa M. i D. małżonków G. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Spółce Akcyjnej z siedzibą w W. o zapłatę kwoty 625 851 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 30 października 2002 r. do dnia zapłaty zasądził od pozwanej na rzecz powodów kwotę 509 700 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 20 maja 2003 r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo w pozostałej części oraz zasądził od pozwanej na rzecz powodów kwotę 38 207 zł tytułem kosztów procesu.

Uwzględniając w części apelację pozwanego Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 6 marca 2009 r. zmienił powyższy wyrok Sądu Okręgowego w P. i obniżył zasądzoną kwotę do 139 766,43 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 20 maja 2003 r. do dnia zapłaty, oddalił powództwo o zapłatę kwoty 369 933,57 zł wraz z ustawowymi odsetkami i zasądził od pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwotę 5 620,59 zł tytułem kosztów procesu przed Sądem Okręgowym w P. (pkt I), w pozostałej części apelację pozwanego oddalił (pkt II), a orzekając o kosztach postępowania apelacyjnego zasądził od powodów na rzecz pozwanego solidarnie kwotę 20 906,63 zł (pkt III).

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego w P., iż w budynku powodów objętym ubezpieczeniem pozwanego w dniu 29 września 2002 r. miał miejsce pożar. Następnego dnia, tj. 30 września 2002 r., powodowie zgłosili pozwanemu szkodę. Pozwany w dniu 2 października 2002 r. podjął działania mające na celu likwidację szkody wynikłej z pożaru, w toku których uznał, że budynek nadaje się do odbudowy, w związku z czym powodowie przystąpili do prac porządkowych. W dniu 4 października 2002 r. w wyniku gwałtownych porywów wiatru o prędkości do 25 m/s przewrócona została ściana szczytowa budynku uszkodzonego pożarem i konstrukcja żelbetowa wzmacniająca ten budynek uległa uszkodzeniu, w związku z czym konieczna stała się rozbiórka tego budynku. Zdarzenia te spowodowały ujawnienie się wad konstrukcyjnych budynku.

Sąd Apelacyjny wskazał, że podziela ustalenie Sądu Okręgowego w P., iż zaistniały dwa zdarzenia losowe, o których mowa w § 11 ust. 1 i 2 pkt 1 i 2 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie ogólnych warunków obowiązkowego ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych (Dz. U. Nr 36, poz. 220).

Odpowiedzialność pozwanego za szkodę pożarową była między stronami bezsporna. W dniu 4 października 2002 r. zaistniała zaś kolejna szkoda spowodowana huraganem.

Następnie Sąd Apelacyjny uznał, że wysokość szkody powinna zostać ustalona na podstawie § 22 ust. 1 pkt 1 ww. rozporządzenia w oparciu o cenniki stosowane przez zakład ubezpieczeń, czyli w taki sposób, w jaki wysokość szkody oszacował biegły J. K. Ł. w swojej opinii. Wskazał, że biegły J. K. Ł. oszacował szkodę całkowitą na kwotę 647 450 zł. Sąd ten uznał, że ujawnione wady konstrukcyjne budynku nie miały wpływu na szkodę ogniową w wysokości 181 628,91 zł. Zwiększyły jednak prawdopodobieństwo szkody związanej z porywistym wiatrem, którą oszacowano na kwotę 465 821,09 zł. W ocenie tego Sądu nie budzi wątpliwości, że choć szkoda ogniowa zaistniała z przyczyn zewnętrznych, to do dalszej degradacji budynku prowadzącej do szkody całkowitej znacząco przyczyniły się jego wady konstrukcyjne. Nie budzi zatem wątpliwości, że już po wypadku ujawniły się okoliczności, które pociągnęły za sobą zwiększenie jego prawdopodobieństwa. Stąd na podstawie art. 816 § 1 zd. 3 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 10 sierpnia 2007 r. pozwany jako zakład ubezpieczeń w rozumieniu tego przepisu miał prawo odpowiednio zmniejszyć odszkodowanie. Z opinii biegłego J. K. wynika, że gdyby ujawnionych wad konstrukcyjnych budynku nie było, to prawdopodobieństwo, że budynek ten uległby szkodzie spowodowanej wiatrem i nie nadawałby się do odbudowy wynosi 80 %. W konsekwencji Sąd ten przyjął, że odszkodowanie za szkodę wynikłą z działania wiatru powinno być obniżone do 20 % oszacowanej kwoty, po uprzednim odjęciu wartości pozostałości budynku (1 391 zł), tj. do kwoty 92 886,02 zł (co stanowi iloczyn 0,2 i różnicy 465 821,09 zł i 1 391 zł).

Od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego w W. skargę kasacyjną wnieśli powodowie zaskarżając ten wyrok – jak wyjaśnili na rozprawie przed Sądem Najwyższym – w części, w jakiej oddalone zostało powództwo o zapłatę kwoty 369 933,57 zł z odsetkami oraz orzeczono o kosztach postępowania przed Sądem Okręgowym w P. (pkt I), a także w części, w jakiej orzeczono o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt III).

W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. skarżący zarzucili mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. „przez jego niewłaściwe zastosowanie i niewskazanie przez Sąd przyczyn, dla których w całości oparł swoje rozstrzygnięcie na opiniach pisemnych i opinii ustnej biegłego J. K. w sytuacji, kiedy dowód ten nie jest kategori czny, a nadto zawiera wewnętrzne

sprzeczności niepozwalające na rozstrzygnięcie na jego podstawie istotnych w sprawie okoliczności”.

W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. skarżący zarzucili naruszenie art. 816 § 1 k.c. w brzmieniu „z daty zdarzenia” w zw. z art. 6 k.c. „przez błędne jego zastosowanie i przyjęcie, że wady konstrukcyjne budynku ujawniły się po zaistnieniu szkody oraz że pozwany udowodnił wpływ tych wad na wielkość szkody spowodowanej wiatrem.” Zarzucili także naruszenie art. 6 k.c. „przez oparcie rozstrzygnięcia w sprawie na ustaleniach nie mających oparcia w zebranych w sprawie materiale dowodowym tj. przyjęciu, że prawdopodobieństwo, iż w braku wad konstrukcyjnych budynek uległby szkodzie spowodowanej wiatrem i nie nadawałby się do odbudowy wynosi 80%”.

Podnosząc te zarzuty skarżący wniesli o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania w części, w jakiej Sąd ten, zmieniając wyrok Sądu Okręgowego w P., oddalił powództwo oraz orzekł o kosztach postępowania przed Sądami obu instancji. Ponadto wniesli o zasądzenie na ich rzecz kosztów postępowania kasacyjnego według norm prawem przepisanych.

Pozwany wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego według norm prawem przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wobec postawienia w skardze kasacyjnej zarówno zarzutów naruszenia prawa materialnego, jak i procesowego, zauważyć trzeba, że prawidłowość zastosowania lub wykładni prawa materialnego może być właściwie oceniona jedynie na kanwie niewadliwie ustalonej podstawy faktycznej rozstrzygnięcia. Zatem uznanie za uzasadniony zarzutu naruszenia prawa materialnego wchodzi zasadniczo w rachubę tylko wtedy, gdy ustalony stan faktyczny, będący podstawą zaskarżonego wyroku, nie budzi zastrzeżeń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1997 r., II CKN 60/97, OSNC 1997/9/128). Rodzi to konieczność rozpoznania w pierwszym rzędzie zarzutów naruszenia prawa procesowego zmierzających do zakwestionowania stanu faktycznego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 1997 r., II CKN 18/97, OSNC 1997/8/112).

Mając powyższe na względzie należy stwierdzić, że nie znajduje podstaw zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. (w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. – czego skarżący nie wskazali). W orzecznictwie Sądu Najwyższego zostało przesądzone, że naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. może stanowić uzasadnioną podstawę skargi

kasacyjnej jedynie wówczas, gdy uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia dotknięte jest tak rażącymi brakami, że uniemożliwiają one jego kontrolę kasacyjną. Wbrew twierdzeniom skarżących uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie jest dotknięte takimi nieprawidłowościami. Zarzut ten w rzeczywistości ogranicza się do twierdzenia, że Sąd drugiej instancji nie wyjaśnił, dlaczego swoje ustalenia faktyczne oparł na opinii biegłego J. K. Tymczasem Sąd ten na stronie 10 i 11 uzasadnienia zaskarżonego wyroku, odnosząc się do zarzutów apelacji dotyczących oceny dowodów, wskazał, że nie znajdują one podstaw. Jeżeli chodzi o opinię biegłego J. K. stwierdził, że nie ma podstaw do kwestionowania jej wiarygodności. Skarżący na str. 5 i 6 skargi podnieśli: „przeprowadzone w toku postępowania dowody z opinii biegłego w zakresie wpływu wad konstrukcyjnych na powstanie szkody spowodowanej wiatrem nie dają kategorycznej i pewnej odpowiedzi na pytanie czy szkoda ta w ogóle by wystąpiła gdyby nie było wad konstrukcyjnych budynku. [...] Zaskarżony wyrok w całości oparty jest na opiniach składanych przez J. K. [...] Opinie te w zakresie, w jakim stały się podstawą wydania wyroku nie są kategoryczne, a nadto są ze sobą wewnętrznym sprzeczne”. Zarzuty te jako kwestionujące ocenę wskazanego dowodu nie mogą być podstawą skargi kasacyjnej. Zgodnie bowiem z art. 398³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące zarówno ustalenia faktów, jak i oceny dowodów.

Przechodząc do zarzutów naruszenia prawa materialnego stwierdzić należy, że nie znajduje podstaw zarzut naruszenia art. 6 k.c. w postaci wskazanej przez skarżących, tj. przez oparcie rozstrzygnięcia na ustaleniach nie mających podstaw w zebranych w sprawie materiale dowodowym. Zarzut ten sprowadza się w istocie do niedopuszczalnego – jak wskazano powyżej – kwestionowania ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd drugiej instancji. Sformułowany przez skarżących zarzut naruszenia art. 6 k.c. polega bowiem na kwestionowaniu prawidłowości ustalenia tego Sądu, iż wady konstrukcyjne budynku stanowiły okoliczność zwiększającą prawdopodobieństwo wystąpienia wypadku w rozumieniu art. 816 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 10 sierpnia 2007 r. Skarżący sugerowali, że ocena ta jest nieprawidłowa, bowiem poczyniona została jedynie w oparciu o opinię biegłego J. K. Ponadto trzeba podkreślić, że zasadne kwestionowanie prawidłowości uznania przez sąd, że przeprowadzone w sprawie dowody nie są wystarczające do przyjęcia za udowodnione okoliczności, których ciężar udowodnienia spoczywał na danej stronie procesu, może nastąpić w drodze zarzutu naruszenia odpowiednich przepisów

postępowania, nie zaś art. 6 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2000 r., I CKN 288/00, LexPolonica nr 350594, LEX nr 43906).

Natomiast za zasadny uznać należy zarzut naruszenia art. 816 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 10 sierpnia 2007 r. polegający na twierdzeniu, że Sąd drugiej instancji nieprawidłowo przyjął, iż wady konstrukcyjne budynku ujawniły się po zaistnieniu szkody.

Zauważyć należy, że Sąd drugiej instancji ustalił, że doszło do dwóch odrębnych wypadków ubezpieczeniowych. Pierwszy z nich, zakwalifikowany jako pożar, miał miejsce w dniu 29 września 2002 r. Natomiast w dniu 4 października 2002 r. zaistniał drugi, zakwalifikowany jako huragan (choć treść uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie wskazuje w jaki sposób została dokonana subsumcja tego pojęcia zdefiniowanego w § 11 ust. 2 pkt 2 ww. rozporządzenia, to jednak pozostaje to poza zakresem rozpoznania skargi kasacyjnej). Sąd ten, kwalifikując dalej oba te zdarzenia jako dwa odrębne wypadki skutkujące powstaniem dwóch szkód o różnych wartościach, uznał, że ujawnione wady konstrukcyjne zwiększające prawdopodobieństwo wypadku dotyczyły jedynie wypadku wynikłego z działania wiatru. W tej sytuacji Sąd ten prawidłowo przyjął, że zmniejszenie odszkodowania na podstawie art. 816 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 10 sierpnia 2007 r. dotyczyć może jedynie naprawienia szkody spowodowanej wiatrem.

Nie można jednak nie zauważyć, że Sąd drugiej instancji jednoznacznie nie ustalił kiedy ujawniły się wady konstrukcyjne budynku, ocenione przez ten Sąd jako przewidziana w art. 816 § 1 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 10 sierpnia 2007 r. okoliczność zwiększająca prawdopodobieństwo wypadku. Według tego przepisu w razie ujawnienia okoliczności, która pociąga za sobą zwiększenie prawdopodobieństwa wypadku, zakład ubezpieczeń może odpowiednio zwiększyć składkę, poczynając od chwili, gdy zaszła ta okoliczność, nie wcześniej jednak niż od początku bieżącego okresu ubezpieczenia (zd. pierwsze). W wypadku takim zakład wezwie ubezpieczającego do zapłaty podwyższonej składki, a ubezpieczający może w ciągu czternastu dni od otrzymania wezwania od umowy odstąpić (zd. drugie). Natomiast jedynie wtedy, gdy ujawnienie okoliczności nastąpiło po wypadku, zakład ubezpieczeń może odpowiednio zmniejszyć swoje świadczenie (zd. trzecie). Biegły J. K., na którego opinii oparł się Sąd drugiej instancji, podał w opinii pisemnej co następuje: „Sytuacja uległa zmianie po rozszerzeniu szkody. W wyniku zmian, zawalenia się części budynku uwidoczniły się istotne wady w konstrukcji budynku, które

miały wpływ na decyzję o przeznaczeniu budynku do rozbiórki”. Jednak na rozprawie w dniu 21 listopada 2006 r. biegły ten opiniował w następujący sposób: „Powiedziałbym, że pożar ujawnił te wady”. Przepis art. 816 § 1 k.c. w podanym wyżej brzmieniu przyznawał zakładowi ubezpieczeń szczególne uprawnienia, a więc winien być wykładany ściśle. Na gruncie niniejszej sprawy oznacza to, że jeżeli wady konstrukcyjne budynku zwiększające prawdopodobieństwo wypadku ujawniły się po pożarze, a przed wystąpieniem szkody wynikłej z działania wiatru, zakładowi ubezpieczeń przysługiwało jedynie uprawnienie do żądania podwyższonej składki. Natomiast byłby on uprawniony do zmniejszenia należnego skarżącym odszkodowania za szkody wyrządzone działaniem wiatru tylko wtedy, gdyby wskazane wady ujawniły się po zawaleniu się budynku w wyniku działania wiatru.

Wobec powyższego Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok w części oddalającej powództwo (pkt I. ppkt 1, 2, 3 i 4) oraz orzekającej o kosztach procesu (pkt III) i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.